

Bistånd till bostad

Socialchefsdagarna 2021

Kärnbestämmelsen 4 kap. 1 § SoL

Den som **inte själv kan tillgodose sina behov** eller kan **få dem tillgodosedda på annat sätt** har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin **livsföring i övrigt**.

...

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en **skälig levnadsnivå**.

Syftet med 4 kap. 1 § SoL

...

är att tillförsäkra den enskilde en rätt till stöd och hjälp från samhällets sida, när han eller hon på grund av bristande arbetsförmåga, funktionsnedsättning, ålder eller av annan liknande omständighet befinner sig i en situation som gör insatser från samhällets sida nödvändiga. I lagen anges inte vilka som kan komma i fråga för bistånd utan bestämmelsen gäller generellt för dem som behöver hjälp för sin försörjning eller sin livsföring i övrigt.

Livsföring i övrigt omfattar allt annat (än försörjningsstöd) som har betydelse när det gäller att bedöma om en människa har en skälig levnadsnivå. Men rätten till bistånd är inte ovillkorlig. Som en förutsättning gäller att den enskilde själv saknar förmåga att tillgodose det föreliggande behovet (Om det finns skäl för det får en socialnämnd enligt 4 kap. 2 § SoL ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL.

Att inte själv kunna tillgodose sina behov eller
kunna få dem tillgodosedda på annat sätt

Utgångspunkt: eget ansvar

Mantra som de allra flesta kammarrätts- och förvaltningsrättsdomar inleds med:

Socialtjänsten är ingen bostadsförmedling

Det finns inte stöd i socialtjänstlagen för att det skulle vara socialtjänstens skyldighet att tillgodose behovet av bostad i allmänhet, utan det är i första hand den enskildes eget ansvar att ordna en bostad. I vissa situationer kan en kommun ändå vara skyldig att hjälpa till med att skaffa en bostad, t.ex. när en person är **helt bostadslös** och har **speciella svårigheter att på egen hand få en bostad** som uppfyller kraven på skälig levnadsnivå (RÅ 2004 ref. 130 och RÅ 1990 ref. 119). Omständigheter som typiskt sett har ansetts medföra svårigheter att på egen hand skaffa bostad är t.ex. vissa fall av psykisk sjukdom, missbruk, vräkningshistorik eller betydande skulder.

RÅ 1990 ref. 119

- Ensamstående mamma med fyra barn, varav barn med funktionsnedsättning/sjukdom, har inte lyckats att hitta bostad, ingen hyresvärd velat acceptera henne. Mamman själv sjuklig och funktionsnedsatt. Bor i av kommunen anordnad husvagn.
- Kommunen har en skyldighet att hjälpa den enskilde när han har svårt att finna vägarna till den hjälp och service som samhället kan ge. Det gäller, framhålls det, grupper av hjälpbehövande som på grund av sin utsatta situation ibland saknar tillräcklig initiativkraft för att nå rätt i det komplicerade samhället (prop. 1979/80:1 Del A, s. 144).
- H tillhör en sådan utsatt grupp av hjälpsökande som enligt förarbetena till socialtjänstlagen kan behöva särskild hjälp t ex för att anskaffa bostad.

(...)

Nämndens hittillsvarande lösning på H:s bostadsproblem har varit att ställa en husvagn till förfogande.

Regeringsrätten har i en tidigare dom funnit att boende i husvagn på en campingplats, i vart fall när det gäller permanentboende, inte fyller det krav på skälig levnadsnivå som den enskilde har rätt att ställa (RÅ 1988 ref 137).

Det finns inte heller något särskilt skäl att godta husvagn som bostad för H och hennes barn.

Med hänsyn till den situation som H befinner sig i **får det anses vara en skyldighet för sociala distriktsnämnden att lämna henne och hennes familj bistånd genom att tillhandahålla henne bostad som fyller kravet på skälig levnadsnivå eller på annat sätt ombesörja att hon får tillgång till en sådan bostad.**

RÅ 2004 ref. 130

- Nyanländ familj. 7 barn och föräldrar.
- Nacka erbjöd bostad i Sorsele.
- Familjen ville inte flytta.
- Frågan i målen är om socialnämnden haft fog för att vägra G.W. och hans familj bistånd till boende ... samt försörjningsstöd ... med hänvisning till att behovet kunnat tillgodoses genom kommunplacering i Sorsele kommun, vilken placering familjen motsatt sig.

Vad särskilt gäller anskaffande av bostad finns inte något stöd i SoL för att rätten till bistånd enligt denna lag är avsedd att omfatta tillhandahållande av bostad åt bostadslösa i allmänhet (jfr **prop. 1979/80:1 s. 200 och 356 samt prop. 2000/01:80 s. 92**). Vad lagstiftaren främst haft för ögonen har uppenbarligen varit ekonomiskt bistånd och bistånd till vård- och behandlingsinsatser samt stöd och service av olika slag. **Bostadsförsörjningen regleras i annan ordning (se numera lagen /2000:1383/ om kommunernas bostadsförsörjningsansvar).**

I rättspraxis har dock rätt till bistånd genom tillhandahållande eller ombesörjande av bostad som uppfyller kraven på skälig levnadsnivå ansetts föreligga när den enskilde är **helt bostadslös och har speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad**. I rättsfallet RÅ 1990 ref. 119 konstaterade HFD att den hjälpsökande tillhörde en sådan utsatt grupp som kunde behöva särskild hjälp t.ex. för att anskaffa bostad.

"Familjen får otvivelaktigt anses ha sådana speciella svårigheter att själv lösa sin bostadssituation att familjen är berättigad till bistånd av socialnämnden för anskaffande av bostad. Det bistånd som erbjuds skall uppfylla kraven på att ge familjen en skälig levnadsnivå samt utformas och genomföras tillsammans med familjen."

Skilj bistånd i form av bostad från insatsen
"boende plus stöd",
t.ex. skyddat boende

Då är det **behovet av skydd eller annan insats** som styr.

En ansökan om "skyddat boende" är i huvudsak en ansökan om "skydd" inte en ansökan om bostadssocialt kontrakt eller bostad.

Om kammarrättsdomar – om domar

Vad betyder "helt bostadslös" och "speciella svårigheter"?

I kammarrätt: 3 juristdomare – två nämndemän

Ur forskningsrapport: Hur har andrahandslägenheter i Malmö kommun fördelats till hemlösa över tid? En studie av prioriteringar och exkluderingar

"Denna skiljaktiga mening ansågs av någon outgrundlig anledning inte värd att nämna av dåvarande förvaltningsjuristen ..."

Svar: Skiljaktiga meningar **är inte värda att nämna** – det är den beslutade domen som har rättslig giltighet.

Biståndet måste vara lämpligt för att kunna tillgodose ett behov.

Kammarrätten i Stockholm 181-19

Fråga om lämplighet

...

Frågan är om F ska få bistånd i form av ett bostadssocialt kontrakt. En förutsättning för att bistånd i denna form ska ges måste vara att den enskilde kan klara av ett sådant boende. Att den enskilde kan behöva vissa andra insatser, i form av hemtjänst med mera, är inte något hinder för att bevilja denna insats. Kammarrätten bedömer att det som kommit fram om F:s förhållanden visar att hon, även med vissa andra insatser, inte skulle klara ett sådant boende. Hon skulle inte tillförsäkras en skälig levnadsnivå med denna insats.

Kammarrätten i Göteborg 1266-20

En socialnämnd kan åläggas att tillgodose en enskilds behov av en egen bostad **endast i rena undantagsfall**. Det som har kommit fram visar inte att det i det här fallet är fråga om en sådan situation. Det innebär att arbetsmarknads- och socialnämnden inte är skyldig att tillhandahålla det sökta biståndet.

Två förutsättningar

1. Helt bostadslös
2. Speciella svårigheter

Men – som vanligt – alltid
helhetsbedömningar i varje enskilt fall

Den enskilde som ansöker ska göra sannolikt att förutsättningarna för bistånd föreligger.

Sedan ska ni vara behjälpliga med att vägleda den enskilde avseende vad den behöver redogöra för och visa upp.

Domar

Att vara helt bostadslös

Kammarrätten i Göteborg 7070-19

Det finns inte någon anledning att ifrågasätta de uppgifter som nämnden har lämnat om att A **har haft möjlighet att få tak över huvudet genom vänners försorg.** Hon kan därför inte vid tiden för nämndens beslut anses ha varit i en sådan **akut situation av hemlöshet** att nämnden hade skyldighet att bistå henne med logi. Det förhållandet att hon då var gravid medför inte någon annan bedömning.

Har inte visat att hon inte kan hitta bostad på egen hand, inte gjort vad som ankommit på hen

Kammarrätten i Stockholm 4915-19

Åberopad: *separation, betalningsanmärkningar/skulder*

En förutsättning för att H ska ha rätt till bistånd i form av ett bostadssocialt kontrakt är att hon inte själv kan tillgodose sitt behov av bostad eller på annat sätt få detta behov tillgodosett. Hon var vid tiden för nämndens beslut bostadslös. Nämnden har uppgett att *hon inte för nämnden redovisat sina försök att på egen hand skaffa bostad*. Enligt uppgift från nämnden hade hon *i maj 2019 lyckats skaffa sig en bostad*. Mot denna bakgrund och med hänsyn till vad som i övrigt kommit fram i utredningen är det kammarrättens bedömning att H inte har sådana speciella svårigheter att skaffa bostad ...

Kammarrätten i Stockholm 7590-19

Kammarrätten finner inte skäl att ifrågasätta att H:s personliga förhållanden medför vissa svårigheter för honom att på egen hand ordna en bostad. Samtidigt har han under sin tid i Uppsala **själv ordnat ett antal olika boenden**. Efter förvaltningsrättens dom har H även lämnat in ett hyresavtal till nämnden som visar att han **sedan september 2019 hyr en bostad tills vidare**.

Utredningen i målet ger därför inte stöd för att H har sådana speciella svårigheter som krävs för att nämnden ska ha en skyldighet att tillhandahålla honom en bostad. Mot denna bakgrund och då hans behov av bostad numera är tillgodosett har H inte rätt till det sökta biståndet.

Kammarrätten i Göteborg 6818-16

Av utredningen framgår att N och hennes barn är beviljade tillfälligt boende, att insatsen följs upp av nämnden och att den kan förlängas vid behov. **Det framgår vidare att N på egen hand aktivt söker bostad. Hennes sjukdom kan därför inte anses påverka henne på sådant sätt att hon inte klarar av att söka bostad. Det framgår inte heller att N skulle ha uttömt alla vägar att på egen hand få tag på en bostad.** Mot denna bakgrund kan hon inte anses ha rätt till bistånd i form av permanentboende.

Hjälp i form av bistånd avseende hur man söker bostad

Kammarrätten i Stockholm 5213-19

Av utredningen framgår att ... **har fått hjälp att ställa sig i olika kommuners bostadsköer.** Hon ska också **lära sig att leta bostad på annat sätt.** Det har inte kommit fram något om hennes person som talar för att hon inte skulle kunna tillgodose sitt bostadsbehov med denna hjälp. Eftersom hon vid en sammantagen bedömning inte kan anses behöva bistånd i form av ett bostadssocialt kontrakt ska nämndens överklagande bifallas

Kammarrätten i Stockholm 126-16

Av handlingarna framgår att M har en psykisk problematik sedan flera år vilket bl.a. innebär att han har svårt att organisera sin tillvaro och ta ansvar för sin ekonomi. Hans svårigheter har resulterat i att han fått ett flertal betalningsanmärkningar. Betalningsanmärkningar som enligt M:s uppgift gör det mycket svårt för honom att skaffa sig en bostad. Kammarrätten tvivlar inte på att M:s betalningsanmärkningar gör det svårare för honom att skaffa bostad. **M är dock självförsörjande och har boendestöd beviljat. Han har också nyligen fått en god man förordnad åt sig.** Mot denna bakgrund finner kammarrätten att M inte kan anses tillhöra en sådan utsatt grupp av hjälpsökande som har speciella svårigheter att på egen hand skaffa en bostad. Att han inte har en egen lägenhet för umgänge med sina barn ändrar inte kammarrättens bedömning. Rätt till bistånd i form av ett socialt kontrakt föreligger således inte.

Hot - våld

Kammarrätten i Sundsvall 1014-20

Åberopad: *Skyddade personuppgifter, utsatthet för hot och våld*

→ inga speciella svårigheter,

N är

- självförsörjande
- har inte några skulder
- har sin nuvarande lägenhet genom förstahandskontrakt, vilket innebär att det finns förutsättningar för att få en bostad genom byte.
- har ett nätverk som bör kunna hjälpa till att söka bostad

Därmed bedöms N inte heller av någon annan anledning ha sådana speciella svårigheter att skaffa bostad på egen hand som krävs för att kommunen ska vara skyldig att ge bistånd i form av bostad med socialt kontrakt.

Kammarrätten i Stockholm 1067-20

Åberopade omständigheter av klienten:

- Den enskilda är bostadslös, bor på ett tillfälligt boende som tillhandahållits av socialtjänsten.
- Hon är **utsatt för våld och övergrepp** av sin före detta man och att hon därav **mår psykiskt mycket dåligt**.
- Hon **saknar egen inkomst**.

Enligt kammarrättens mening är det omständigheter som försvårar för henne att ordna egen bostad.

Men

- hon lever inte under något direkt hot utan hon anses vara säker på den ort hon befinner sig
- hon har tidigare, trots ett begränsat socialt nätverk, själv ordnat boende i andra hand och som inneboende
- hon är vidare skuldfri, saknar betalningsanmärkningar hos Kronofogden
- hon har en relativt lång kötid hos den kommunala bostadsförmedlingen

Detta får anses vara omständigheter som tyder på att möjligheterna att på egen hand skaffa bostad inte är utsiktslösa. Mot denna bakgrund anser kammarrätten att hon inte har sådana speciella svårigheter att skaffa bostad som medför att nämnden har en skyldighet att bistå henne med boende

Dåligt psykiskt mående, psykisk sjukdom?

Kammarrätten i Göteborg 4180-18

Det finns inga uppgifter i målet om att J ska ha orsakat störningar i tidigare boenden och det är ostridigt att han inte har några hyresskulder. Att J i övrigt har skulder, betalningsanmärkningar och en förhållandevis låg inkomst är inte i sig tillräckligt för att han ska anses ha speciella svårigheter att skaffa en bostad. Det framgår att J har en missbruksproblematik, för vilken han genomgår behandling, och att han lider av psykisk ohälsa. **Det har dock inte kommit fram att hans problematik i dessa avseenden skulle medföra att han saknar förmåga att ordna en bostad.** De svårigheter som J har **kan dessutom kompenseras** genom den hjälp som han erbjuds av bl.a. sin gode man. Vid en sammantagen bedömning av vad som kommit fram om J:s personliga och ekonomiska förhållanden anser kammarrätten att J inte kan anses tillhöra en sådan särskilt utsatt grupp som har speciella svårigheter att ordna en bostad.

Barn

Kammarrätten i Göteborg mål nr 4089-19

Barnperspektivet

Det ifrågasätts inte att familjen har en svår och utsatt situation.

I familjen lever även ett minderårigt barn, vilket ska beaktas vid bedömningen.

Familjen har emellertid **inga skulder** eller **betalningsanmärkningar**. Det framgår inte heller att de i övrigt har betydande ekonomiska problem. Av inlämnade läkarintyg **kan det inte** utläsas att M på grund av sitt hälsotillstånd helt skulle sakna möjlighet att på egen hand söka bostad.

Inte heller har det klargjorts varför H, med stöd och hjälp av sin make samt familjens nätverk, skulle sakna förmåga att söka efter ett eget boende. Familjen **har också varit aktiv bostadssökande** på flera olika sätt. Även om kammarrätten har förståelse för att M önskar **bo relativt nära sjukhuset visar inte inlämnade handlingar att detta är en förutsättning** för de behandlingar han genomgår. Vid en sammantagen bedömning av vad som kommit fram om H och M:s personliga och ekonomiska förhållanden anser kammarrätten att de inte kan anses tillhöra en sådan särskilt utsatt grupp som har speciella svårigheter att ordna en bostad. Inte heller framgår att möjligheterna att **skaffa bostad på egen hand har uttömts**. H och M har således inte rätt till bistånd i form bostadsanskaffning.

I målet är upplyst om att familjen för tillfället har beviljats akutboende för att förhindra att nöd uppkommer. Kammarrätten erinrar om att nämnden även fortsättningsvis har **det yttersta ansvaret för att en nödsituation** inte uppkommer.

Kammarrätten i Göteborg 5927-18

umgängesbarn

Av utredningen framgår att A har sökt bostad på egen hand under flera år och att hon har möjlighet att få hjälp med att söka bostad från nämnden. Även med beaktande av vad A har uppgett om **sjukdom** och **skulder** kan hon inte anses ha sådana svårigheter att skaffa bostad att hon av den anledningen bör beviljas det sökta biståndet. **A:s barn bor stadigvarande hos sin pappa och har möjlighet till umgänge med henne. Barnens behov av bostad är därmed tillgodosett och det som har framkommit om deras situation medför inte någon skyldighet för socialnämnden att ordna bostad åt A.** Sammantaget anser kammarrätten att inte befinner sig i en sådan situation som krävs för att socialnämnden ska ha en skyldighet att ordna bostad åt henne. Hon är därför inte berättigad till sökt bistånd.

Kammarrätten i Göteborg 1992-17

AL är i princip berättigad till ekonomiskt bistånd för kostnader till boende, bl.a. skäliga hyreskostnader och eventuella förskottshyror/depositionsavgifter som en framtida hyresvärd kan komma att kräva. Hon har erhållit stöd av en budget- och skuldrådgivare. Hennes ekonomiska situation torde därför inte enligt kammarrättens mening innebära ett avgörande hinder för henne att på egen hand kunna anskaffa en bostad. Hon lider av psykisk ohälsa som medför vissa begränsningar för henne i olika avseenden. Hon har därför erhållit visst stöd från nämnden med att söka bostad. **Att hon till följd av sina psykiska besvär helt skulle sakna möjlighet att på egen hand söka bostad framgår inte av det läkarintyg** hon kommit in med eller av utredningen i övrigt. Hon har två minderåriga barn, snart 12 och 17 år gamla. **Barnen bor stadigvarande hos sin pappa. Det har inte kommit fram att deras boende påverkas av AL:s situation.** Mot bakgrund av det anförda anser kammarrätten att AL inte har sådana speciella svårigheter att skaffa en bostad som krävs för att socialnämnden ska ha en skyldighet att ordna en sådan.

Kammarrätten i Stockholm 6809-17

T och M försörjer sig genom etableringsersättning, barnbidrag och kompletterande försörjningsstöd. **De är friska, skuldfria och vet hur man söker bostad och står också i flera bostadsköer.** *Det framkommer dock att den yngste sonen har en ovanlig och allvarlig sjukdom som gör att han är i behov av kontinuerlig sjukvård och i behov av utprovade hjälpmedel, som han inte kan använda i familjens nuvarande boende.* Kammarrätten noterar här att familjen under en lång tid har varit beviljade tillfälligt boende på ett vandrarhem för att deras behov av akut boende ska vara tillgodosett. **Kammarrätten anser att det i målet varken har kommit fram att det skulle föreligga speciella svårigheter för familjen att på egen hand skaffa bostad eller att möjligheterna att skaffa bostad på egen hand har uttömts.** Redan på denna grund saknar T och M rätt till bistånd i form av ett bostadssocialt kontrakt. Även med beaktande av den yngste sonens sjukdomsproblematik anser kammarrätten därför att det är dem som i första hand själva ska ordna ett boende för familjen och tillförsäkra barnen en hållbar boendesituation.

Bevisning

1. Är den enskilde helt bostadslös?

Var sover du? Var är du? Kan du själv fixa tak över huvudet, t.ex. hos vänner?

2. Har den enskilde speciella svårigheter?

- *Har du försökt allt för att hitta en egen bostad?*

Redogörelse plus bevisning över t.ex. bostadskö, sökta lägenheter, andra försök att ordna för sig ... Uttömt möjligheterna.

Har du någon gång haft en egen bostad? Vad hände med den? Hur fick du den? Varför anser du att du inte kan söka bostad själv?

- *Räcker det kanske med hjälp att hitta en egen bostad? Utbildning? Boendestöd? Finns god man? Nätverk som kan hjälpa till.*
- *Har du skulder?*
- *Har du betalningsanmärkningar?*

- Hälsotillstånd? Läkarintyg.

Om en behandling kräver bostadens närhet till sjukhuset ska det styrkas.

- Annat – kräva in specifik bevisning och bedöm.

Åberopat hot – gör hotet att man inte kan söka bostad?

Åberopat sjukdom – gör sjukdomen att man inte kan söka bostad?

Åberopat att barn påverkas – på vilket sätt?

KRST 1006-19

Detta är inga speciella svårigheter

- tidigare beviljad ett bostadssocialt kontrakt som han sade upp
- dömd för ett brott, avtjänade sitt fängelsestraff
- sedan frigivningen bott på hotell i Stockholm och på gatan.
- rest till Thailand på grund av sin bostadssituation i Sverige
- har aldrig arbetat
- erhåller i dagsläget sjukpenning
- har tidigare haft förvaltare och varit berättigad till bostadstillägg
- har skulder om över 100 000 kr och att vissa av skulderna har gått till Kronofogdemyndigheten
- har kötid hos Uppsala bostadsförmedling
- **vet hur han söker bostad.**
- **kan ordna ett kortare andrahandskontrakt med inte ordna ett mer långsiktigt boende** på grund av sina skulder.
- flera diagnoser och att han redan som barn uppvisat sänkt intellektuell nivå, stora koncentrationssvårigheter, bristande social förmåga och svårigheter i att uppfatta och tolka verkligheten.
- har en omfattande oförståelse för sina egna tillkortakommanden. Han kan leva i föreställningen att han i själva verket är välfungerade. Han bedömdes på grund av sin neuropsykiatriska problematik, psykosociala funktionsnivå och bristande förmåga till verklighetsprövning avseende sina egna förmågor lida av en allvarlig psykisk störning.
- i ett yttrande över den rättspsykiatriska undersökningen från Socialstyrelsens Rättsliga råd framkommer det att N har omfattande svårigheter med omdöme, planering och impuls kontroll och att de medför stora sociala problem. N har diagnoserna mental retardation, ADHD och antisocial personlighetsstörning.
Svårigheterna bedömdes däremot inte vara av den omfattningen att psykiatriska problematiken utgjorde en allvarlig psykisk störning.

Kammarrätten i Stockholm 496-19

Kammarrätten finner inte skäl att ifrågasätta att S:s personliga förhållanden medför svårigheter för honom att på egen hand ordna en bostad. **Utredningen i målet ger dock inte stöd för att skälet till detta har samband med sådana speciella svårigheter hos honom själv, som enligt praxis krävs för att nämnden ska ha en skyldighet att tillhandahålla en bostad eller på annat sätt ombesörja hans behov av bostad.** S har därmed inte rätt till sökt bistånd. Förvaltningsrättens dom ska därför upphävas och nämndens beslut fastställas.

Han anför:

- brutit kontakten med sitt tidigare nätverk och har därför inte längre någon möjlighet att bo hos vänner.
- han har sovit några enstaka nätter hos sin mor och mormor samt i husvagn och i ett ödetorp. Han är således helt bostadslös.
- hans sjukdomsbild är sådan att han behöver få hjälp med sina behov, såsom medicinering.
- Han har fortfarande skulder hos Kronofogdemyndigheten och har inte längre något arbete.
- Hans fysiska och psykiska hälsotillstånd gör honom oförmögen att ta hand om sig själv och att på egen hand söka bostad.

Glöm inte: Nöd – det yttersta ansvaret

2 kap. 1 §

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och **har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver.** Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan kommuner i fråga om stöd och hjälp enligt denna lag finns i 2 a kap.

Ansvarig kommun 2 a kap.

1 § Den kommun där den enskilde vistas ansvarar för stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 §, om inte annat följer av 3-5 §§.

2 § Om det står klart att en annan kommun än vistelsekommunen ansvarar för stöd och hjälp åt en enskild, är vistelsekommunens ansvar begränsat till akuta situationer.

Vad är akuta situationer/nöd

Det som inte kan vänta

Oväntade och oförutsedda situationer

Individuella bedömningar

Exempel från förarbeten: att arrangera en hemresa, bistånd i form av pengar till mat och husrum fram till avresan eller ett tillfälligt boende för någon som utsatts för hot.

Om den enskilde inte kan eller vill omedelbart bege sig till ansvarig huvudman, är vistelsekommunen skyldig att bistå med sådana stöd- och hjälpinsatser som den akuta situationen kräver.

Nöd: Mat – kläder – tak över huvudet med värme när det är kallt – möjlighet att upprätthålla grundläggande hygien och hälsa

OBSERVERA 1 kap. 2 § SoL om barnets bästa

Nödprövningen - akutboende

FRG 13366-19 avslog vad gäller nöd:

Vid en bedömning av om akutboende ska beviljas är det i princip bara den enskildes möjligheter att skaffa tak över huvudet för den absolut närmaste tiden som är avgörande. Eftersom det rör sig om en nödprövning saknar det betydelse om den enskilde inte har följt uppgjorda arbetsplaner eller tackat nej till erbjudande om boende i andra kommuner. Inte heller har det någon betydelse om den enskilde tillhör en sådan utsatt grupp som socialtjänsten har ett särskilt ansvar för. Om en person står helt utan tak över huvudet är det nämndens skyldighet att erbjuda denna det stöd och hjälp som han eller hon behöver i form av logi eller bistånd till kostnaden för detta. Stadsdelsnämnden har alltså inte haft grund för sitt beslut att avslå Y:s ansökan om bistånd till akutboende med motiveringen att han inte tillhör en grupp som har speciella svårigheter att på egen hand ordna en bostad.

När ett nödavslag överklagas

Av journalanteckningarna i målet framgår att Y tog kontakt med stadsdelsnämnden och uppgav att han inte hade någonstans att sova. Han uppgav emellertid även att han sovit två nätter på ett boende samt sökt vandrarhem. I överklagandet har han visserligen anfört att han är helt bostadslös. Behovet av insatsen akutboende är dock något som prövas från dag till dag. Med hänsyn till att det har hunnit gå viss tid sedan prövningen gjordes samt till att Y tidigare har ordnat boende går det inte att dra några slutsatser om han i dagsläget saknar tak över huvudet. Det går inte heller att utifrån utredningen i målet avgöra om hans behov kan tillgodoses på något annat sätt. **Det går alltså inte att ta ställning till om Y numera uppfyller förutsättningarna för att beviljas akutboende. Det överklagade beslutet ska därför upphävas och målet visas åter till stadsdelsnämnden för prövning av om förutsättningarna för att bevilja akutboende är uppfyllda.**

Lite mer om 4 kap. 2 § socialtjänstlagen

4 kap. 2 §

Socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det.

Syftet med 4 kap. 2 § SoL

Att ge ekonomiska stöd- och hjälpinsatser utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL.

Exempel från propositionen:

- ge hjälp i förebyggande syfte hellre än att vänta på att det uppstår en akut situation i vilken den enskilde har rätt att få hjälp
- att utge ekonomisk hjälp med hänsyn till socialtjänstens principer
- att, i stället för att ge kontant bidrag, teckna borgen för lån, när det är fråga om ekonomiska insatser som framstår som ändamålsenliga men som socialnämnden inte är skyldig att svara för inom ramen för socialbidraget
- en hyresskuld, klienten hade tillräckliga medel för att betala sin hyra men prioriterat något annat, eller tidigare fått bistånd av nämnden
- Om en familj riskerar att avhysas och det inte finns någon annan utväg än ekonomisk hjälp
- HFD 2017 ref. 33

Kommentar i prop. 2000/01:80

2 § Paragrafen är ny och ger kommunerna en befogenhet att ge bistånd även i andra fall än de som omfattas av 1 § om det finns skäl för det. Lagrådet har i anledning av bestämmelsen i 9 kap. 2 § som ger socialnämnden rätt att återkräva ekonomisk hjälp som har lämnats i annat fall än som avses i 4 kap. 1 §, väckt frågan om när kommunen kan betala ut ekonomisk hjälp till en enskild utan att det föreligger någon rätt till bistånd. Lagrådet anför att detta visserligen tidigare har förekommit i praxis, men att en sådan befogenhet bör ges lagstöd. Regeringen delar Lagrådets uppfattning och föreslår därför att lagen kompletteras med en bestämmelse som ger kommunen en sådan befogenhet.

En socialnämnd kan inte fritt välja att behandla en ansökan enligt 4 kap. 1 § eller 4 kap. 2 § SoL. När nämnden erhåller en ansökan om bistånd ska nämnden i första hand pröva om den enskilde har rätt till den begärda hjälpen enligt 4 kap. 1 § SoL. Om beslutet efter en sådan prövning går den enskilde helt eller delvis emot kan beslutet överklagas för överprövning i sak. I sådant fall ska sökanden underrättas om hur man kan överklaga beslutet. Om nämnden finner att den enskilde inte har rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan nämnden ge den enskilde bistånd med stöd av 4 kap. 2 § SoL.

Politiskt beslut krävs

När det i ett lagrum anges att en kommun, eller som här en socialnämnd, *får* göra någonting, krävs ett politiskt beslut i frågan. Detta faller sig naturligt eftersom det inte handlar om en lagstadgad skyldighet som inte kan ifrågasättas (till exempel beslut enligt 4 kap. 1 § SoL) utan om en möjlighet för en kommun att vara mer generös, eller att fullgöra en förpliktelse som den i 2 kap. 1 § SoL om det yttersta ansvaret som av lagtekniska skäl inte kan utmynna i ett 4 kap. 1 § SoL-beslut. Det handlar om huruvida medborgarnas skatteintäkter ska användas för det avsedda ändamålet eller inte, och det förutsätter att de folkvalda fattar beslutet. *Det går således inte an att en socialsekreterare utan stöd i en politiskt beslutat riktlinje kring tillämpningen av 4 kap. 2 § SoL beslutar att bevilja ersättning eller en insats enligt 4 kap. 2 § SoL.* Ett sådant politiskt beslut är av principiell betydelse och bör därför tas av socialnämnden.

6 kap. 38 §

Beslutanderätten får inte delegeras när det gäller

1. ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, **omfattning** eller kvalitet,

2. framställningar eller yttranden till fullmäktige liksom yttranden med anledning av att beslut av nämnden i dess helhet eller av fullmäktige har överklagats,

3. ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt,

4. ärenden som väckts genom medborgarförslag och som lämnats över till nämnden, eller

5. ärenden som enligt lag eller annan författning inte får delegeras.

Forskningsrapporten:

"Hon framhåller vidare att beslut om att tillämpa riktlinjer med stöd av SoL 4:2 förutsätter tvingande beslut av berörd nämnd eller kommunfullmäktige, medan Sveriges kommuner och regioner (SKR) anser att det "bör" finnas ett politiskt ställningstagande men att det inte utgör en förutsättning för att tillämpa SoL 4:2 (Danielsson & Hemmestad 2018)."

SVAR: Det skall finnas ett politiskt beslut för juridisk bärighet.

Överklaganden

Av 16 kap. 3 § första stycket SoL följer att nämndens beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det är förvaltningslagens (2017:900) regelverk kring överklaganden som blir tillämplig. För bistånd som söks, prövas och avslås enbart med tillämpning av 4 kap. 2 § SoL får talan mot beslutet föras endast enligt reglerna om laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725). **Det betyder att beslut enligt 4 kap. 1 § SoL ska föras med en överklagandehänvisning. 4 kap. 2 § SoL-beslut behöver inte föras med en sådan.** Det räcker med att kommunen, till exempel på sin webbsida, förklarar laglighetsprövningsinstitutet.

JO:s beslut 3642-2016 den 9 mars 2018

Beslutet handlar om en persons ansökan om bistånd för att tillgodose behovet av en större lägenhet med anledning av en funktionsnedsättning. Kommunen ansåg att dess riktlinjer angav att pensionärlägenheter och lägenheter anpassade för fysisk funktionsnedsättning beviljas med stöd av 4 kap. 2 § SoL eftersom insatsen går utöver vad som kan anses vara en skälig levnadsnivå. Någon prövning enligt 4 kap. 1 § SoL gjordes därför inte. JO ansåg att ett 4 kap. 1 §- beslut borde ha fattats i ett första led.

JO 2010/11 s. 363

Detta JO-beslut handlar om ett lägenhetskontrakt i ett kommunalt boende (kommunkontrakt). En kvinna som vistades på ett skyddat boende ansökte om ett sådant kommunkontrakt. Socialnämnden avslog hennes ansökan med hänvisning till 4 kap. 2 § SoL. JO kritiserade att nämnden inte hade gjort en prövning enligt 4 kap. 1 § SoL och att den enskilde därmed gick miste om sin rätt att få ärendet prövat av domstol.

Kammarrätten i Göteborg 1318-18

Enskilds ansökan om ett socialt bostadskontrakt. Socialnämnden hade fattat ett beslut att bevilja en person ett kommunalt bostadskontrakt med stöd i 4 kap. 2 § SoL. Nämnden argumenterade att ett sådant kontrakt alltid beviljades enligt 4 kap. 2 § SoL eftersom det inte kan anses ingå i skälig levnadsnivå enligt 4 kap. 1 § SoL att få ett bostadskontrakt.

Kammarrätten inleder med att redogöra för rättsläget kring bistånd till ett faktiskt boende.

I äldre förarbeten till socialtjänstlagen betonas kommunens skyldighet att hjälpa den enskilde när han eller hon har svårt att finna vägarna till den hjälp och service som samhället kan ge (jfr prop. 1979/80:1 s. 144). Det finns dock inte något stöd i socialtjänstlagen för att det skulle vara socialtjänstens skyldighet att tillgodose behovet av bostad i allmänhet, utan det är i första hand den enskildes eget ansvar att ordna en bostad. I vissa situationer kan en kommun ändå vara skyldig att hjälpa till med att skaffa en bostad, t.ex. när en person är helt bostadslös och har speciella svårigheter att på egen hand få en bostad som uppfyller kraven på skälig levnadsnivå (RÅ 2004 ref. 130 och RÅ 1990 ref. 119). Omständigheter som typiskt sett har ansetts medföra svårigheter att på egen hand skaffa bostad är t.ex. vissa fall av psykisk sjukdom, missbruk, vräkningshistorik eller betydande skulder.”

Kammarrätten framhåller att en ansökan om bistånd till boende enligt praxis i ett första led ska prövas som en ansökan om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Den aktuella personen hade beviljats ett sådant boende endast enligt 4 kap. 2 § SoL.

Av utredningen i målet framgick att den enskilde hade en dokumenterad psykisk och fysisk ohälsa. Hon hade också skulder som var betydande och en svår livssituation i övrigt. Kammarrätten ansåg sammantaget att hon därmed fick anses ha speciella svårigheter att skaffa en bostad på egen hand. Hon uppfyllde därmed de rättsliga förutsättningarna för det sökta biståndet enligt 4 kap. 1 § SoL.

Denna dom visar tydligt att det inte går att underlåta att fatta ett särskilt överklagbart beslut enligt 4 kap. 1 § SoL, även om en nämnd har valt att bifalla en ansökan enligt 4 kap. 2 § SoL.

Sammanfattningsvis

En ansökan om bistånd, till exempel i form av bostad, kommer in till nämnden.

1. I ett första steg ska en prövning enligt 4 kap. 1 § SoL göras. Det innebär att handläggaren utreder huruvida en bostad i det individuella fallet med hänsyn till sökandens speciella svårigheter är ett behov som måste tillgodoses för att sökanden ska uppnå skälig levnadsnivå och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Eller t.ex. huruvida personen tillhör personkretsen enligt LMA eller inte.

2.

- Om personen har sådana speciella svårigheter som godtas enligt praxis och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt bör ansökan **beviljas**. Det blir ett gynnande beslut med 4 kap. 1 § SoL som legal grund. Om personen inte omfattas av LMA följer sedvanlig prövning enligt de vanliga rekvisiten.
- Om personen inte har speciella svårigheter och/eller behovet kan tillgodoses på annat sätt ska ansökan **avslås** enligt 4 kap. 1 § SoL. Beslutet ska föras med en korrekt överklagandehänvisning.
- Om personen tillhör personkretsen i LMA → **avslag** och överklagandehänvisning

3.

Därefter kan man pröva ansökan mot bakgrund av riktlinjer som kommunfullmäktige eller socialnämnden har beslutat om avseende 4 kap. 2 § SoL. Finns inte sådana politiskt beslutade riktlinjer avseende den aktuella frågan får inga 4 kap. 2 § SoL-beslut fattas.

4. Har sökanden rätt till ett bistånd enligt de beslutade riktlinjerna ska skriftligt gynnande förvaltningsbeslut fattas med stöd i 4 kap. 2 § SoL.

5. Möter sökanden inte kriterierna i riktlinjerna får inget bistånd ges. Då finns det inte legalt stöd för det. Avslagsbeslut kan fattas i sedvanlig formell ordning, utan överklagandehänvisning. Men handläggaren ska vara beredd att upplysa om att beslutet kan överklagas enligt det kommunalrättsliga laglighetsprövningsinstitutet. I dessa fall får sökanden således två avslagsbeslut, i ett första led ett beslut med stöd i 4 kap. 1 § SoL, och i ett andra led ett beslut med stöd i 4 kap. 2 § SoL.

6. Glöm inte nödprövningen, 4 kap. 1 § SoL
(dock inte för "papperslösa", bara om 4 kap.
2 §-riktlinje finns).

Tack för visat intresse.

Natalie Glotz Stade

natalie.glotzstade@jpinfo.net

JP Infonet AB
Tel: 08-462 65 60
www.jpinfo.net

Om du är intresserad av våra webbtjänster, utbildningar, rådgivning eller vill ha support är du varmt välkommen att kontakta oss per e-post eller telefon.

Våra öppettider i växeln är 9.00 – 16.00.

Telefon: 08-462 65 60

E-post: info@jpinfo.net

Har du ett ärende som rör upphandling? Kontakta oss på upphandling@jpinfo.net.

Besöksadresser:

Kornhamnstorg 6, 111 27 Stockholm

Södra Storgatan 21, 252 23 Helsingborg

Hybelejens gata 2, 2 trappor, 653 40 Karlstad

